

סה ע"ב-סז ע"א. ביטול חצרו לאחרים בשבת

הגמרא מספרת על שלושת האמוראים: רבי חנינא בר יוסף, רבי חייא ורבי אסי, שהגיעו לפונדק ועירבו קודם שבת (ע"פ גי' תוס' ד"ה "דאתא" והגהות הב"ח ברש"י, שמקרה זה והמקרה הקודם בתלמידי ריש לקיש דומים), ובשבת עצמה הגיע הנוכרי בעל הפונדק.

התדיינו החכמים האם מותר להשכיר בשבת את רשות הגוי, כדי שיוכלו לטלטל חפצים מהבית לחצר. תוס' מדגיש "כשבא הנכרי - בטל ליה עירוב, וכי הדר שכרו (את החצר מהגוי) אין העירוב חוזר לקדמותו", ובנוסף החכמים צריכים לבטל את רשותם בחצר לאחד משלושתם - כדי שתיחשב החצר רשות היחיד ויוכלו לטלטל בה (ללא שכירות לא מועיל הביטול, כי הגוי אוסר במקומו. וללא הביטול לא מועילה השכירות, כי עירבם התבטל).

החכמים התלבטו האם "שוכר" דינו כ"מערב" שמערב מבעוד יום ואסור בשבת, או כ"מבטל" שניתן לבטל בשבת את חלקו כלפי אחרים. בסוף שכרו את החצר מהגוי בשבת, ושיבחס רבי יוחנן שנהגו כראוי (ואין כאן מסחר בשבת, שדמי השכירות הן מתנה בעלמא, שכל מטרתם להתיר טלטול. תוס').

הגמרא מביאה 2 קושיות על דברי רבי יוחנן שמבטלים: 1. מדברי רבי יוחנן. 2. מדברי שמואל. לאחר מכן הגמרא עוסקת בדברי שמואל באוקימתא של רב יוסף, ולבסוף מביאה את המחלוקת בין רבי יוחנן לשמואל.

אמר להן (רבי יוחנן): יפה עשיתם ששכרתם (את חצר הגוי בשבת).

כדי לטלטל בחצר שהגיע הגוי בשבת יש: 1. לשכור מהגוי את מקומו בחצר. 2. הישראלים צריכים לבטל מקומם כלפי ישראלי אחד, ובכך החצר נהפכת לרשות היחיד ומותרת בטלטול (ולישראל שביטלו לו - מותר אף לטלטל מביתו לחצר)

רבי יוחנן: שוכר כמערב דמי.

רבי יוחנן

רבי יוחנן

בחצר שאין בה עירוב ישנם שלושה דינים, הקשורים זה בזה: א. "אוסרין" - דיירי החצר אוסרים את חבריהם באפשרות לטלטל. ב. "מערבין" - יכולים לתקן את החצר ע"י עירוב. ג. "מבטלין" - אנשי החצר מבטלים את רשותם בחצר כלפי אחד מהם, והחצר עצמה מותרת בטלטול, אך לא בין הבתים לחצר.

שמואל אומר כלל: במקום שאפשרות א+ב מתקיימות - אפשר לקיים את אפשרות ג, אבל במקום שאפשרות א/ב מתקיימת - אי אפשר לקיים את אפשרות ג. שמואל מביא דוגמא לכלל:

אוסרין מערבין ומבטלים מערבין ואין אוסרין אין מבטלים אין מערבין ואוסרין אין מבטלים

"אוסרין" - הישראלים האחד אוסר את החצר על הישראלי השני, שא"א להחשיבה כרשות היחיד. אין מערבין" - הישראלים אינם יכולים לערב, מכיוון שהגוי אינו מסכים לבטל רשותו בשבילם. אין מבטלים" - הישראלים את רשותם זה לזה.

"מערבין" - יכולים לערב יחדיו את החצרות. אין אוסרין" - אם החצרות עירבו לעצמן, ולא עירבו זו עם זו אין הן נאסרות בטלטול בגין השנייה. אין מבטלין" - החצר האחת איננה יכול לבטל רשותה כלפי השנייה והיו מותרים השנייה ברשותם.

"אוסרין" - בני החצר הפנימית את החיצונית (במידה ולא עירובו הפנימית לעצמם. אפי' לשיטת רבנו, כי יש להם דריסת רגל שם. רש"י). "מערבין" - יכולים לערב יחדיו את החצרות. "ומבטלים" - יכולים הפנימית לבטל רשותם בחצר החיצונית לאנשי החצר החיצונית.

שמואל

1

חכמי נהרדא: האם רבי יוחנן לא סובר "שוכר כמערב דמי" שכשם שלא ניתן לערב בשבת (אלא מערב שבת) - כך לא ניתן לבטל את רשותן בשבת?

רבי יוחנן השווה את דיני עירוב לדין ביטול ב: 1. ניתן להשכיר בפחות משווה פרוטה. 2. ניתן לשכור את רשותו של הגוי מיידי "שכירו ולקטור" הישראלי [שכירים שקנויים לו לשנת שכירות, או לתקופת הלקט בשדה] (סד ע"א). 3. אחד יכול לשכור מהגוי, ואין צורך שכל תושבי הידור ישכרו את שטחו (אך לא לדין זמן הביטול).

רבי אליעזר (תלמידו של שמואל) תהה בדברי רבי יוחנן, והסביר רב ששת: קשה לרבי יוחנן משיטתו של שמואל שסובר שבמקום של גוי (ולפיכך א"א לערב) לא ניתן לישראלים לבטל רשותם זה לזה?

רב ששת ניסה לתרץ: דין שמואל "אין מבטלין" הינו לפני שבת, ולכן א"א להקשות לרבי יוחנן שפסק לאמוראים שטוב שביטלו רשותם בשבת עצמה. דחיית התירוץ: אם שמואל עסק בדינו בלפני שבת, מדוע אמר "אין מערבין" - הרי אפשר להשכיר את רשות הגוי? אלא מוכרח ששמואל דיבר בשבת, וקשה לרבי יוחנן?

רב יוסף (שחלה ומחמת זאת שכח את תלמודו) אמר: לא שמעתי שמועה זו (לשיטת שמואל ניתן לפנימית לבטל רשותם לחיצונית).

אביי: אמרת לנו שמועה זו, אבל בדיון אחר. שאמר שמואל "אין ביטול רשות מחצר לחצר", ואמרת לנו שדין שמואל "אין ביטול" דווקא בשתי חצרות עם פתח ביניהן, אבל בחצר פנימית וחיצונית - יכולים בני הפנימית לבטל רשותם לחיצונית.

רב יוסף: האם אני אמרתי אוקימתא זו בדברי שמואל? הרי שמואל אמר "אין לו בעירובין אלא לשון המשנה", ובדין ביטול נאמר "אנשי חצר" (סט ע"ב) - משמע שבני שתי חצרות אינם יכולים לבטל רשותן לחצר השנייה? אביי: אתה אמרת לנו שמועה זו "אין לו בעירובין" לגבי דין אחר "שמהמבוי לחצרות כחצר לבתים" (עג ע"ב. כ"ד להיחשב "מבוי" הוא צריך להיות פתוח לשתי חצרות, כשם שכ"ד להיחשב "חצר" היא צריכה להיות פתוחה לשני בתים)

רבי יוחנן
שמואל

2
שמואל: אין ביטול רשות מחצר לחצר, ובחורבה (שבין שני בתים שבחצר, א"א לבית אחד לבטל רשותו בשבת לבית השני כדי שיוכל לטלטל שם).
רבי יוחנן: יש ביטול רשות מחצר לחצר, ובחורבה.

יש צורך להגיד את המח' האם יש ביטול או אין, בשני המקרים: מחצר לחצר ובחורבה. החורבה עומדת לשימוש של שני הבתים ואוסרים זה על זה וממילא ניתן לבטל (ע"פ הכלל של שמואל לעיל. לעומת החצר שהינה עומדת לשימוש פרטי של האדם) שמא לשמואל כאן יועיל הביטול. ושמא לרבי יוחנן דווקא בחורבה יועיל הביטול, אבל מחצר לחצר לא יועיל הביטול לרבי יוחנן - קמ"ל שנחלקו בשני המקרים.

אביי ורבא
בדעת
שמואל

3
אביי: שכח לערב אחד מאנשי החצר בחצר הפנימית או החיצונית - יכול לבטל את רשותו לכל דיירי החצר.
רבא: רק במקרה שהעירוב נמצא בפנימית ושכח אחד מאנשי החיצונית לערב (ונמצא החיצונית אוסר את בני הפנימית, שהשוכח הינו "רגל במקומה" שאוסר את החצר שלו, וגם את הפנימית מפני ש"הרגילה העירוב שם". רש"י)
- ניתן לחצר חיצונית לבטל רשותם לחצר הפנימית (מכיוון שהעירוב במקום, יכולים הפנימית לסגור את הדלת ולהשתמש בחצר לבדם ולומר לחצר החיצונית, שיתפנו אתכם בתנאי שהדבר יעזור לנו, ולא ניגרע עקב כך).

רבא מסביר את שיטתו, מדוע בשאר המקרים לא ניתן לבטל לבני החצר השנייה:

עירובו בחיצונית ושכח לערב מהפנימית	עירובו בחיצונית ושכח לערב מהחיצונית	עירובו בחיצונית ושכח לערב מהפנימית
יבטל כלפי החיצונית - לא מועיל, העירוב נמצא בפנימית, לכן החיצונית אסורים במקום, ממילא הם אוסרים גם הפנימית. יבטל כלפי החיצונית - אין ביטול רשות מחצר לחצר.	יבטל כלפי החיצונית - לא מועיל, העירוב נמצא בחיצונית לכן הפנימית אסורים במקום, ממילא הם אוסרים גם החיצונית. יבטל כלפי הפנימית - אין ביטול רשות מחצר לחצר.	יבטל כלפי הפנימית - לא מועיל, העירוב נמצא בחיצונית ונמצא שלפנימית המובדלת אין עירוב. יבטל כלפי החיצונית - אין ביטול רשות מחצר לחצר.

רב הונא בריה דרב יהושע לרבא: במידה ושכח אחד מהפנימית וביטל רשותו לשאר אנשי הפנימית - נמצא "שאינו קיים", ויחזור לתוקפו העירוב שעשו כל שאר דיירי החצרות יחדיו ביום שישי, ולא יושפע העירוב מאותו אחד ששכח?

רבא: דעתך רב הונא היא אליבא דרבי אליעזר, שהמבטל לאחד בחצר - ביטל את רשותו בחצר, ולכן אינו אוסר עוד בחצר. אך דעתי אליבא דרבנן שצריך לבטל את רשותו כלפי כל אחד ואחד מדיירי החצר, ואינו יכול בן הפנימית לבטל רשותו כלפי בן החיצונית ש"אין ביטול רשות מחצר לחצר".

כו ע"ב

לדברי רבי אליעזר כשהוא מבטל רשותו אין צריך לבטל לכל אחד ואחד (שמסתמא ביטל את רשותו ביתו), לרבנן כשהוא מבטל רשותו צריך לבטל לכל אחד ואחד (אומדים בדעתו שרק למי שאמר שהוא מבטל לו רשותו - למעשה ביטל, אך לשאר לא ביטל רשותו).